

МЕЖЖЕРІНА Ганна

д-р філол. наук, професор, Київ

АНГЛІЙСЬКІ АВІАЦІЙНІ ТЕРМІНИ-СЛОВОСПОЛУЧЕННЯ З АБРЕВІАТУРАМИ

Розвідка присвячена питанням перекладу українською мовою англійських авіаційних термінів-словосполучень, один з компонентів яких виражений аббревіатурою (*DP System, DOT pipelines, FMEA Proving Trials, VHF omni test signal, MLS back azimuth reference* тощо). Незважаючи на те, що такі полікомпонентні словосполучення більшою або меншою мірою наявні в різних галузевих терміносистемах (економічній, біологічній, косметологічній, юридичній, цукрового виробництва, археологічній, нафтогазовій, електроенергетичній тощо), у численних і досить детальних класифікаціях термінів їм або взагалі не приділяють уваги, або згадують про них у зв'язку з аналізом інших процесів термінотворення.

Про особливий характер термінів з аббревіатурами побіжно сказано в статті Л. В. Харчук, яка зазначила, що серед багатокомпонентних термінів трапляються терміни з аббревіатурами: «У науковій літературі віднаходимо деякі терміни в трьох варіантах – повна назва, аббревіатура і частково розкрита аббревіатура: <...> *об'єднана електроенергетична система, ОЕЕС, об'єднана ЕЕС*» [3].

У дисертаційному дослідженні когнітивних процесів перекладу авіаційних термінів Г. Г. Єнчева з'ясувала, що до складу англійської терміносистеми входить 206 двокомпонентних, 29 трикомпонентних і 28 чотирикомпонентних словосполучень із

абревіатурами і що ці словосполучення утворені за моделями $abbr+N$, $Adi+N+abbr$, $abbr+N_1+N_2$ і под. [1, с. 124–125, 131, 133].

Як показав аналіз, терміни-абревіатури, які входять до складу авіаційних термінологічних словосполучень, є переважно трикомпонентними (*LEO space complex*, *JLS protection data*), дещо рідше двокомпонентними (*EVA kit*, *AM modulation*), що цілком закономірно, оскільки в англійській авіаційній термінологічній системі основою для моделювання літерних абревіатур найчастіше слугують трикомпонентні словосполучення [2, с. 32].

Консолідуючи навколо себе гнізда багатоконпонентних термінів, препозиційні абревіатури виконують функцію стрижневих одиниць. Абревіатура *CG* [*center-of-gravity*] є складником понад десяти термінологічних словосполучень: *CG accelerometer*, *CG asymmetry*, *CG control*, *CG gyro*, *CG margin*, *CG position*, *CG range*, *CG travel*, *CG velocity*, *CG vertical position* тощо.

Пошук відповідників в українській авіаційній терміносистемі ускладнений тим, що повторюваний перший компонент нерідко представлений абревіатурами-омонімами. У словосполученні *DP Control System* абревіатура *DP* утворена від *dynamic positioning*, а в словосполученні *DP Vessel* – від *dynamically positioned*. У складі інших словосполучень *DP* може розшифровуватися як 1) *data processing*, 2) *dew point*, 3) *difference of potentials*, 4) *differential pressure*, 5) *dynamic power*.

Здебільшого під час перекладу відбувається транскодування абревіатури з відновленням імпліцитних одиниць змісту: *DLC compensation* – корекція в ланцюгу безпосереднього керування підйомною силою. Але якщо в українській терміносистемі відповідником до англійської абревіатури виступає абревіатура (*VFR* [*visual flight rules*] – ПВП [*правила візуальних польотів*]), під час перекладу українська абревіатура найчастіше займає постпозицію: *VFR approach* – захід на посадку за *ПВП*; *VFR altitude* – висота польоту за *ПВП*.

У випадках, коли обидва компоненти англійського терміна (і абревіатура, і термін-слово) мають в українській терміносистемі відповідники у вигляді абревіатури, вибір варіанта перекладу

належить до стилістичних проблем і відбувається з урахуванням контексту: VFR aircraft – 1) *літальний апарат для польотів за ПВП*, 2) *ЛА, що здійснює політ за правилами візуальних польотів*, 3) *ЛА для польотів за ПВП*.

Зайва компресія може спричинити утворення терміна з двох абревіатур, і щоб уникнути невинновданого нанизування скорочень, проводять заміну на абревіатуру тільки одного компонента: STOL aircraft – 1) *ПС короткого зльоту і посадки*, 2) *повітряне судно КЗП*; VTOL aircraft – 1) *ПС вертикального зльоту і посадки*, 2) *повітряне судно ВЗП*.

Отже, під час перекладу англійських авіаційних термінів-словосполучень з абревіатурами пошук відповідника в українській терміносистемі передбачає врахування структури абревіатури, особливостей семантики її компонентів, наявності / відсутності українського відповідника-абревіатури до англійського компонента, який не є абревіатурою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єнчева Г. Г. Лінгвокогнітивне моделювання процесу перекладу авіаційних термінів (на матеріалі англо-українських версій нормативно-технічної документації ІСАО): дис. ... канд. філол. наук : 10.02.16 / Нац. авіац. ун-т. Київ, 2011. 245 арк.

2. Межжеріна Г. В. Англійські авіаційні терміни в аспекті перекладу. Київ : Фенікс, 2021. 96 с.

3. Харчук Л. Терміни-словосполучення в українській електроенергетичній термінології. *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Пробл. укр. термінології»*. 2013. № 765. С. 73–77. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/terminologiya/vsi-vypusky/visnyk-no-765-2013/terminy-slovospoluchennya-v-ukrayinskiy> (дата звернення: 10.03.2024).